

Arap Halk Hikâyeciliği Bağlamında Sisebân Vadisi Hikâyesi

(The Story of Sisebân Valley in the Context of Arab Folk Storytelling)

Ahmet GEMİ¹

Article Type: Research Article // Gotara Lêkolînî
Received // Hatîn: 31.03.2024
Accepted // Pejirandin: 13.04.2024
Published // Weşandin: 28.04.2024
Pages // Rûpel: 79-99
DOI: 10.55106/kurdiname.1462215

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Citation/Atîf: Gemi, Ahmet(2024). Arap Halk Hikâyeciliği Bağlamında Sisebân Vadisi Hikâyesi, *Kurdiname*, 10, r. 79-99

Plagiarism/Întihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via ithenticate plagiarism website
// *Ev gotar herî kê m ji aliyê 2 hakeman va hatiye nîrxandin û di malpera întihalê ithenticate ra hatiye derbaskirin.*

Özet

Halk edebiyatı sözlü geleneğin önemli bir parçasıdır. Bu edebiyat, gerçek ya da hayali birtakım olayların veya maceraların kendine özgü bir üslupla anlatılması ya da nakledilmesi ile meydana gelmiştir. Arap edebiyatı, farklı alanlarıyla dünya edebiyatı içerisinde ilgi gören bir edebiyattır. Arap edebiyatının önemli bir kolu olan Arap halk edebiyatı, tarihi kökleri, barındırdığı unsurlar, zengin müfredat, yayıldığı alanlar gibi yönleri ile eskiden beri dikkatleri üzerine çekmiştir.

Halk edebiyatının önemli dallarından biri, gazavetnâme veya cenknâmelerdir. Gazavetnâmeler, İslam ordusunun kahramanlıklarını, akınlarını, savaşlarını ve zaferlerini konu almaktadırlar. Özellikle Hz. Ali ve Hz. Hamza'nın kahramanlıklarını anlatan ve düzyazı veya şiir biçimindeki bu edebiyat kolu, eskiden beri halk arasında iyi karşılanmıştır. Sisebân Vadisi Hikâyesi, bu cenknâmelerden biridir. Bu hikâye, Hz. Peygamber'in komutasındaki İslam ordusu ile Yemen Kralı Gıtrif'in ordusu arasında Yemen sınırları dahilinde bulunan Sisebân Vadisinde gerçekleştiğine inanılan savaşı konu almaktadır. İslam tarihinde gerçekleşmiş böyle bir savaş söz konusu değildir. Tümüyle hayal ürünü olan bu savaşta, Hz. Ali olağanüstü başarılar sergilemiş ve İslam ordusu zafer elde etmiştir.

Bu çalışmada Arap halk edebiyatına değinilmiş, ender bir halk edebiyatı ürünü olan Sisebân Vadisi Hikâyesi hakkında bilgi verilmiş ve bu hikâye Türkçeye çevrilerek ekte sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Arap edebiyatı, halk edebiyatı, Sisebân Vadisi Hikâyesi, cenknâmeler, gazavetnâmeler.

Abstract

Folk literature is an integral part of the oral tradition, consisting of the unique narration or transmission of real or imaginary events or adventures in a distinct style. Arabic literature emerges within world literature with its various branches. Arab folk literature, an important branch of Arabic literature, has long attracted attention due to its historical roots, elements, rich curriculum, and areas of dissemination.

One of the significant branches of folk literature is gazavetnâme or cenknâme. Gazavetnâmes depict the heroism, raids, and battles of the Islamic army. Especially narratives portraying the valor of Hz. Ali and Hz. Hamza, in prose or poetry, have been well received among the people since ancient times. One such cenknâme is the Tale of the Sisebân Valley. This narrative revolves around a battle believed to have taken place in the Sisebân Valley within the borders of Yemen between the army commanded by the Prophet Muhammad and the army of the Yemeni King Gıtrif. Such a battle is not documented in Islamic history. In this entirely fictional battle, Hz. Ali demonstrates extraordinary feats, leading the Islamic army to victory.

¹ Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. e-mail: ahmetgemi04@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4124-5525> (Assoc. Prof. Dicle University, Faculty of Letters, Department of Eastern Languages and Literatures)

This study briefly touches upon Arab folk literature, provides information about the rare folk literary product, the Tale of the Sisebân Valley, and presents a Turkish translation of this tale in the appendix.

Keywords: Arabic literature, folk literature, The Story of Sisebân Valley, gazavetnâme, cenknâme.

GİRİŞ

Eğlenmek, neşeli ve hoşça zaman geçirmek insanoğlunun vazgeçemediği şeylerdendir. Her millette olduğu gibi Araplarda da eğlence kültürü eskiden beri var olmuştur. Eski Araplar, tabiatla sıkı bir şekilde içli dışlı oldukları için çoğunlukla gecelerde berrak göğün altında farklı anlatılar dinleyerek ve kendilerine has oyunlar oynayarak gecelerini geçirmişlerdir. Semer (çoğulu: esmâr) olarak adlandırılan bu geceler Arapların şehir hayatına geçtikleri dönemde daha aktif olarak icra edilmiştir. Vakit geçirmek ve eğlenmek için zaman ve mekân önemli iki unsurdur. Eğlence kültüründe bu unsurlardan meclislerin (çoğulu: mecâlis) yeri büyüktür. Bu gecelerde anlatılan edebî türlerden biri de halk hikayeleridir. *Hikâyât Şa'biyye* ya da *el-Hikâyâtü's-Şa'biyye* (halk hikâyeleri) olarak adlandırılan bu hikayelerin bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir (Abdülhadioğlu, 2016: 245-246). Bu hikayelerden biri *Sisebân Vadisi Hikâyesi*'dir. Araplar arasında *Kıssatu Vadi's-Sîsebân* veya *Kıssatu Vadi's-Seysebân* olarak bilinen bu hikâyenin farklı varyantları, İslâmî coğrafyada eskiden beri anlatılmaktadır. Son zamanlarda Kürt edebiyatçıları tarafından yeniden yorumlanarak yazıya aktarılan bu hikâyenin Kürtler nezdindeki yeri daha da büyüktür denilebilir. Zira bu hikâye, Kürt edebiyatında cenknâme türünde yazılan ilk metinlerden sayılmaktadır (Adak, 2019: Ek: 2/134).

Halk hikâyeciliği edebiyatın önemli kollarındandır. Bu edebiyat vasıtasıyla geçmiş geleceğe aktarmak mümkün olmuştur. Kaynağını geleneklerden ve sözlü kültürden alarak nesilden nesile aktarılan halk edebiyatı anlatılarında zengin bir kültür bulunmaktadır. İslâmiyet öncesi sözlü edebiyatın bir uzantısı olan halk edebiyatı, halkın duygu ve düşüncelerini, olaylara, yaşama ve dünyaya karşı olan tutumunu yansıtmaktadır. Sözlü anlatıma dayalı halk edebiyatı unsurları şunlardır: Efsaneler, destanlar, mitler, halk hikâyeleri, deyimler, fıkralar, atasözleri, yeminler, mâni ve ninniler, argo sözler, küfürler, dua/beddualar, ad ve lakaplar, sözlü tarih, şarkı ve türküler, halk şiirleri... (Aydın, 2009: 2; eş-Şibli ve Abdülhadioğlu, 2019: 8-14). Folklor olarak adlandırılan ve zengin bir kültürel hazine olan bu edebiyat ürünlerinin muhteva, dil, biçim ve duyguları aktarma yönünden incelenmesi, geçmiş dönemlerin anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda, halk edebiyatının önemli bir alanını oluşturan halk hikâyelerinin farklı yönleri ile ele alınması önem arz etmektedir.

Kollektif aklın bir ürünü olan halk hikayeleri, gerçek bir vakıya dayanmakla birlikte, genellikle İslam'dan önceki destanlardan beslenmektedir. Halk hikayeleri; aşk, dini temalı kahramanlık ve destansı halk hikayeleri olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmektedir. Bu hikâyeler, milletin roman ihtiyacını karşılayan, özel bir üslupla, gerçek ya da hayali birtakım olayların veya maceraların sözle nakil ya da tekrar edildiği eserlerdir (Elçin, 2004: 444). Eskiden beri meclislerde kıssahan, ozan veya raviler tarafından okunan, daha çok aşk ve kahramanlık konularını ele alan bu hikayelerde, gerçekleşmesi mümkün olmayan olayları mümkün kılmak için, cin, peri, sihirbaz, mucize, uçan halı gibi olağanüstü unsurlar devreye girmiştir.

Arap edebiyatının önemli bir bölümünü siyer ve megâzî eserleri teşkil etmektedir. Hz. Peygamber (as.) ve ashabının savaşlarını konu alan bu eserler, ilk kez hicri I. asırda Urve b. ez-Zübeyr (ö. 94/713) ve İbn Ebî Hüneyde el-Kuraşî (ö. hicri 100 civarları) gibi alimler tarafından

kaleme alınmıştır. Daha sonraki dönemlerde özellikle Hz. Ali etrafında şekillenen hikâyeler de bu alandan sayılmaktadırlar. Megâzî veya futûh kıssaları olarak adlandırılan bu tür, günümüzde aşıklar veya kıssahanlar tarafından farklı mahfillerde; televizyon ve radyo programlarında, sosyal medya platformlarında manzum veya mensur şekilde anlatılmaktadır (Yaktin, 2012: 248; Serkâme, 2018: 26).²

Halk hikâyelerinin önemli bir kolunu oluşturan ve Doğu edebiyatlarında *cenknâme* olarak adlandırılan bu eserlerin dilsel ve edebi değeri büyüktür. Bununla birlikte tarihsel bağı güçlendirmek, dini-ahlaki bilgi vermek, halkın dini ve moral gücünü yüksek tutmak maksadıyla din yolunda mücadele ederek kahramanlaşmış ve halk arasında ün salmış kişilerin başından geçmiş olayların anlatıldığı bu metinlerin tam olarak kim veya kimler tarafından oluşturulduğu hakkında tartışmalar bulunmaktadır. Kaynağını İslamiyet'in varoluş mücadelesinden alan bu türde, gerçeküstü varlıklardan da yararlanmak suretiyle din yolunda yapılan savaşlara (cihad) vurgu yapılmaktadır. Kaynaklar İslam tarihi, Hz. Peygamber'in (as.) hayatı ve İslâm'ın ilk yıllarına dair, hurafelerle karışık hayal mahsulü ve gerçeklikten uzak eserler yazan kişinin, hicri VII. yy.'da yaşayan Ebü'l-Hasan Ahmed b. Abdillâh el-Bekrî el-Kasasî olduğunu belirtmektedirler ('Bekrî, Ebü'l-Hasan el-Kasasî', 1992: 5/366). Ne var ki ilk dönem İslam tarihçilerinden Zehebî (ö. 748/1348), *Siyeru A'lâmi'n-nübelâ* (1996: 19/36) adlı eserinde bu kişinin yalancı ve müfteri olduğunu, Müseylimetü'l-Kezzâb ile aynı konumda değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Efsaneler, mitolojik olaylar veya metaforlardan (mecaz) beslenen halk hikâyeleri, zamanla halk nezdinde gerçekmiş gibi bir teveccüh kazanmıştır. İslam'ın yayılmasının ilk dönemlerinde vuku bulan ve genellikle Hz. Ali ve Hz. Hamza'nın başından geçen olayların anlatıldığı cenknâmeler günümüzde dahi popülerliğini korumaktadır. Bunun yanında halk arasında Arap, Türk ve Kürt halk edebiyatına da malzeme olmuş, Hz. Ali ile Hz. Ömer'in hikâyenin merkezinde yer aldığı "Kırlangıç Efsanesi" vb. anlatılara da rastlamak mümkündür (Abdülhadioğlu, 2019: 1). Bu cenknâmelerden biri de günümüzde raviler veya kıssahanlar tarafından okunan ve Hz. Ali'nin (ra.) kahramanlığı etrafında oluşmuş bir olayı anlatan *Sisebân Vadisi Kıssası*'dır (Yaktin, 2012: 229).

Sisebân Vadisi Kıssası, Hz. Peygamber komutanlığındaki İslam ordusu ile Kral Gitrif başkanlığındaki Yemenliler arasında Yemen'deki Sisebân Vadisi'nde gerçekleştiğine inanılan savaşı konu alan ve tamamıyla hayal ürünü olan efsanevî bir hikâyedir. Bazı araştırmacılar, Yakut el-Hamevî'ye dayanarak "Sisebân Vadisi'nin Azerbaycan'da Aran bölgesinde ve Balkanlar'a dört günlük mesafede bir belde" (Hamevî, (?): 3/297) olduğundan hareketle bu savaşın da burada gerçekleştiğine dair aktarımları gerçekle örtüşmemektedir. Tam olarak yeri belirlenemeyen bu vadinin, Yemen'in güney ve güneydoğusunda bulunan Hadramevt bölgesinde olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak Irak'ın Tikrit kenti yakınlarında, Lübnan'da veya Ürdün nehri yakınında bulunan Eriha mıntıkasında ya da Filistin'de Kudüs ile Ölü Deniz arasında kalan el-Halil'de olduğuna dair rivayetler de bulunmaktadır.

Edebi kaynaklarda tarihi olaylar, destan, efsane, masal, latife, menkıbe, kıssa gibi türler genellikle "hikâye" terimiyle adlandırılmaktadır. Binaenaleyh çalışmamızda hikâye ile kıssa terimi birbirinin yerine kullanılmıştır.

² Bu hikâyenin Arap halk ozanı Şeyh Ahmet el-Mâzûnî tarafından saz eşliğinde söylenen sesli varyantına ulaşmak için bakınız. https://www.youtube.com/watch?v=d-_AS24gAfI. (Erişim Tarihi: 15.02.2024).

Bu çalışmada *Sisebân Vadisi Kıssası* ile ilgili bilgi verilmiş ve çalışmanın sonuna bu kıssanın Arapçadan Türkçeye yapılan çevirisi verilmiştir. Çevirisi yapılan yerlerin varak sayıları belirtilmiştir. Ayrıca çalışmanın sonuna yazmadan birkaç örnek eklenmiştir.

1. SİSEBÂN VADİSİ KISSASI

1.1. TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Dijital platformlarda da paylaşılan eser, *Kıssatu Vadî Sisebân, Kıssatu Melik el-Gitriif ve Kıssatu el-Fercahah mea'n-Nebî* adlı hikayelerden oluşmaktadır. Eserin orijinal yazma nüshası, Dârü'l-Kütübi'l-Katariyye'de (Katar Yazma Eser Kütüphanesi), 471 numaralı koleksiyonda kayıtlıdır. Hicri takvime göre Muharrem 1257 yılında (milâdi: Şubat-Mart 1841) Ali bin Seyyid Habeş eş-Şeyhânî el-Kürdî tarafından kaleme alınan eser, kapakları ve boş sayfalarıyla birlikte 30 varaktan oluşmaktadır. Eserin iç kapağında “*Hâzihi'l-kıssatu dehalet fî mülki Râgıb bin Muhammed Yahyâ Salûha. Gaffera'llahu ileyhi velivalideyh (Bu kıssa, Râgıb bin Muhammed Yahya Sâlûha'nın mülküne girmiştir. Allah onu ve anne-babasını bağışlasın.)*” kaydı bulunmaktadır. Eserin farklı sayfalarında, üzerinde Râgıb Muhammed Yahya yazılan mühür vurulmuştur. Mensur olarak kaleme alınan her üç hikâyenin muhtelif yerlerinde şiirler bulunmaktadır.

1.2. HİKÂYENİN YAPISI VE MUHTEVASI

Sisebân Vadisi Hikâyesi, İslam'ın ilk dönemlerinde İslam ordusu ile Yemenliler arasında gerçekleştiğine inanılan hayal ürünü bir hikayedir. Hikâye, bu savaşta gerçekleşen olayları konu almaktadır. Hikâyede olaylar A-B-C şeklinde kronolojik olarak devam eder ve bu şekilde sonuçlanır. Ancak yer yer anlatıcı olaylara müdahale eder ve subjektif davranır.

Hikâyenin serim bölümünde karşılaşması muhtemel olan sorunlar dile getirilmiş, hemen hemen tüm karakterlerin içinde buldukları durum anlatılmıştır. Böylece muhatabın zihninde bir sonraki bölümde gelişmesi muhtemel olan olayların neler olabileceği sorusunu uyandırılmış ve bir aksiyon durumunun gelişeceğine dair kapı aralanmıştır. Hikâyenin düğüm bölümünde, savaşa sebep olacak tetikleyici unsurlar anlatılmış, olay kahramanlarının başından geçenler dile getirilmiş ve nihayetinde hikâye Müslümanların elde ettiği büyük bir zaferle sonlandırılmıştır. Bu yönleriyle bakıldığında hikâyenin “serd” (çoğulu: serdiyyat) yani anlatı yönünden başarılı olduğu anlaşılmaktadır.

Hikâye, bir anlatıcı tarafından aktarılmaktadır. Anlatıcı, anlatısını bir raviye dayandırmaktadır. Dolayısıyla hikâyenin muhtelif yerlerinde “ravi şöyle dedi” şeklindeki ifadeler geçmektedir. Böylece anlatıcı, hikâyenin kendisinin bir uydurması olmadığını ve başkasından alarak aktardığını dile getirerek anlatımın güvenilirliğini artırmıştır.

Sisebân Vadisi Hikâyesi, sade bir muhteva içermektedir. Olay örgüsü basittir. Karakterler sınırlıdır. İslam'ın ilk yıllarında gerçekleştiğine inanılan bu savaş Yemen'de Sisebân Vadisinde gerçekleşmiştir. Hikâyenin dili sadedir. Ağdalı ve girift ifadelerden kaçınılmıştır. Mensur olarak kaleme alınan hikâyede sınırlı sayıda şiir mevcuttur. Vasat bir Arapça ile kaleme alınan eserde yer yer irab ve imla hataları bulunmakta, yer yer ammice ibarelere rastlanmaktadır.

Sisebân Vadisi Kıssası'nda geçen özel isimler şunlardır: Cebrail, Muhammed, Ebubekir, Ömer bin Hattab, Ali bin Ebi Talib, Fatıma, Hasan, Hüseyin, Halid bin Velid, Ömer bin Ümeyye ed-Damirî, Mikdad bin Esved el-Kindî, İbn Abbâs bin Mirdâs, Ümmü Gülsüm, Atike,

Fudda, Hesna bint Munzir veya Hesna bint ed-Deygâm, Lat, Uzza, Melik Gitrif, Kral Gitrif'in köleleri: Heyyâf ve Kender.

Hikâyenin geçtiği mekanlar ise şunlardır: Mekke, Medine, Yemen, Sisebân Vadisi, Nehrû'l-arûz, Atike'nin evi, Ali'nin evi, Benî Neccâr'ın bahçesi.

Hikâyede mümkün olmayan şeylerin mümkün hale getirilmesi için olağanüstü durumlara müracaat edildiğini izah etmiştik. Bunlar içerisinde, uzun zaman ve uzak mekanların bir anda aşılması anlamına gelen tayy-ı zaman ve tayy-ı mekânın sıkça işlenmiştir. Bineklerin uçması ve kerametlerin gösterilmesi gibi olaylara müracaat edilmiştir. Bu durum, hikâyeye macera katarak günümüzün fantastik, kurgu ve polisiye roman tarzının meydana gelmesine zemin hazırlamıştır.

1.3.HİKÂYENİN TUTARLILIK AÇISINDAN ANALİZİ

Halk hikâyelerinin ortak bir özelliği, anonim olmalarıdır. Anonim eserlerin muayyen bir müellifi olmamasına rağmen *Sisebân Vadisi Kıssası*, *Futûhü'l-Yemen* veya *Hikâyetü Re'si'l-gûl*, *Kıssatü Melik el-Gitriif* gibi hikayeler birbiri ile karşılaştırıldığında muhteva, kahraman, zaman ve mekân benzerlikleri ile ifade tarzları bu hikayelerin tek elden çıktığı izlenimini uyandırmaktadır. Buna binaen bu hikayelerin bahsi geçen Ebü'l-Hasan Ahmed b. Abdillâh el-Bekrî el-Kasasî tarafından uydurulduğu iddiası doğru olabilir. Dolayısıyla elimizdeki *Kıssatu Vadî Sisebân*, *Kıssatu Melik el-Gitriif* ve *Kıssatu el-Fercahah mea'n-Nebî* adlı mecmuanın sonundaki yazar kaydında geçen, Ali bin Seyyid Habeş eş-Şeyhânî el-Kürdî'nin bu hikayelerin yazarı olmayıp bunları derleyen veya istinsah eden kişi olduğu aşikardır.

Kur'an-ı Kerim'in nazil olması ve İslam'ın yayılması ile birlikte bu dine muhalif kişiler Kur'an'a nazire getirmiş ve dine aykırı fraksiyonlar ortaya çıkmıştır. Dine paralel olarak ortaya çıkan bu gruplar, halk arasında yaymak istedikleri görüşlerini temellendirmek, kendilerine taraftar bulmak, zihinlerde şüphe uyandırmak için de hurafe ve uydurma bilgilere başvurmuşlardır. Bu gruplardan biri, Hz. Ali taraftarlığı adı altında dine olan karşıtlıklarını sürdüren Şia ehli iken diğeri Şeyh Adi bin Müsafir (ö. 557/1162) adı etrafında toplanan Yezidilerdir (Bozan, 2016: 76; Bozan, 2019: Ek: 2/131). Çalışmamıza konu olan eseri kayda geçiren kişinin künye bilgilerinde eş-Şeyhânî ismi geçmektedir. Bu künye, genellikle günümüzde Irak sınırları içerisinde kalan Şengal bölgesi mensuplarınca kullanılmaktadır. Bu bölge sakinlerinin çoğu Yezidi olup Şeyh Adi b. Müsafir'e bağlıdırlar. Bu bağlamda söz konusu iki grubun beslenme kaynakları da incelendiğinde ekteki hikâyenin, Hz. Ali'nin kahramanlığı adı altında, dine olan muhalefetini göstermek isteyenlerce uydurulmuş olabileceği düşüncesini ihsas ettirmektedir.

Tarihi kaynaklarda, İslam tarihinde Sisebân Vadisi olarak adlandırılan bir yerde gerçekleşmiş herhangi bir savaş geçmemektedir. Hz. Peygamber (as.) veyahut Hz. Ali (ra.) döneminde Yemen'de bulunan Sisebân Vadisi'ne veya Sisebân adını taşıyan herhangi bir yere İslam ordularının gittiği vaki olmamıştır. Sadece Hz. Ali'nin Yemen üzerine iki defa gittiğini kaynaklar kaydetmektedir. Bu gidişlerinin birinde Halid b. Velid de bulunmaktadır (İbn Hişâm, (?): 2/641).

Arap toplumunda olduğu gibi Kürtlerde de bu hikâyeye olan ilgi eskiden beri bilinmektedir. Kürt edebiyat tarihinde önemli bir yere sahip olan bu hikâyeye, tarih boyunca Kürtler nezdinde hüsnü kabul görmüş, şairlerce yeniden yorumlanmış, ozanlarca halk meclislerinde okunmuş ve araştırmalara konu olmuştur (Qanatê Kurdo, 1983: 21; Adak, 2015:

302; Omar, 2012). Şêx Xalid Zebarî (ö. 1220/1805) tarafından kaleme alınan bu manzume, Qewlê *Newala Sîsebanê* olarak bilinmektedir. Bahsi geçen bu savaşın yeri ve zamanı hususu ise tartışmalara sebep olmuştur. Sisebân Vadisi Hikâyesi üzerinde müstakil bir çalışması olan bu araştırmacıardan Ahmet Demir, yukarıda bahsi geçen çalışmasında İslam ordularının Azerbaycan'da Aran bölgesindeki Sisebân Vadisi'ne geldiklerinden hareketle bu hikâyenin bu savaş sonucunda oluşturulduğunu aktarmaktadır (Demir, 2017: 15). Ne var ki söz konusu yerde vuku bulan savaş, 24/645 yılında İslam komutanlarından Selman b. er-Rabia el-Bâhilî ve Habîb b. Mesleme döneminde yapılmış ve nihayetinde Arran bölgesinin başşehri Berdea fethedilmiştir (Nüveyrî, 2004: 19/257-258). Hz. Peygamber'in vefatından sonra gerçekleşen bu savaşa Hz. Ali de katılmamıştır.

Hikâyede geçen kişi isimlerinde yanlışlıklar olduğu gibi mekân isimlerinde de tutarsızlıklar bulunmaktadır. Mesela, İslam ordusunun Yemen'e giderken Nehrü'l-Arûz denilen yerde konaklandığı ile ilgili bir bilgi geçmektedir. Ancak yaptığımız araştırmalar neticesinde Arap Yarımadasında veyahut Yemen'de bu ismi taşıyan herhangi bir nehrin varlığına rastlanmamıştır.

Ravi hikâyeyi; *bu kıssa, bize aktarılan ve Yemen Melik'i Gitrif ile Peygamber (as.) ve ashabı -Allah din gününe kadar onlara salat ve selam eylesin- arasında yapılan savaşı anlatan Sisebân Vadisi Kıssası'dır*, şeklinde sonlandırmaktadır. Dolayısıyla söz konusu savaşa Hz. Peygamber (as.) komutanlığında gidilmiştir. Ancak devamında Hz. Peygamber (as.) tabir-i caizse adeta savaş meydanında saf dışı bırakılmış ve Hz. Ali ön plana çıkarılmıştır. Kaynaklar gösteriyor ki, Hz. Peygamber (as.) değil savaşta hayatının hiçbir yerinde ashabı tarafından saf dışı bırakılmamıştır. Bununla birlikte hikâyede isimleri geçmesine rağmen Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in herhangi bir aktivitede bulunmadıkları görülmektedir. Bu durum ise, her iki zat için bir noksanlık sebebi olup kabule şayan değildir.

Sisebân Vadisi Hikayesi'nin anlatıcısı, hikâyenin farklı yerlerinde "râvî şöyle dedi" demekte ve zikredilen ravinin kim olduğunu açıklamamaktadır. Kaynaklarda kastedilen ravinin Hz. Peygamber'in amcasının oğlu Abdullah İbn Abbâs (ö. 68/688) olduğu aktarılmaktadır (Yaktin, 2012: 241). Ne var ki İslami kaynaklarda Hz. Abbas'a dayandırılan böyle bir rivayet bulunmamaktadır.

İslam alimlerinden es-Suyûtî (ö. 911/1505), Ahmed b. Hanbel'e dayanarak, tefsir, destan ve megâzîleri aslı ve astarı olmayan bilimler olarak aktarmaktadır. Bunun başlıca sebebi, bu ilimlerin genel olarak nakle dayanması ve dış müdahalelere maruz kalmasının kolay olmasıdır (Suyûtî, (?): 2/178). es-Suyûtî gibi hurafelerden uzak ve katıksız bir din savunan alimler, böyle megâzî ve futûh alanında uydurulan menkıbe ve hikayelere mesafeli yaklaşmaya yol açmış ve bu tarz edebî mahsullerin unutulmasına ve ortadan kalmasına zemin hazırlamıştır.

Kaynağı ne olursa olsun halka mal olmuş *Sisebân Vadisi Kıssası*'nın asırlardır kulaktan kulağa aktarılması ve nihayetinde yazıya geçirilmesi ile kültür, dil ve edebiyata önemli katkısı olmuştur. Tarihi, sosyolojik, dini ve itikadi olarak birçok tenakuzu barındıran bu esere edebi bir metin olarak yaklaşmak gerektiğini belirtmekle birlikte eserin, dönemin sosyo-kültürel durumuna ışık tutması bakımından büyük önem arz ettiğini bilmek gerekmektedir.

Hikâyede dikkat çeken hususlardan biri de kullanılan şiirlerdir. Bu şiirlerden biri, Yemen ordusundaki bir atlının kılıcı üzerine yazılmış iki beyitlik bir şiirdir ki bu beyitler, Abbasiler devrinin önemli şairlerinden Buhtürî'ye (ö. 284/897) aittir. Diğer şiirlerin ise kaynağına rastlanmamıştır.

Hikâyede görülen tutarsızlıklardan biri de zaman ile ilgilidir. Hikâyenin üç yerinde Sisebân vadisinin Mekke veya Medine'den uzaklığı farklı sürelerle ifade edilmiştir. Bu mesafe seksen, yirmi bir ve on bir günlük yürüme mesafesinde gösterilmiştir. Bu durum, Sisebân vadisinin yerinin tespiti noktasında zorluklar ortaya çıkarmıştır.

2. HİKÂYENİN VARYANTLARI VE MUKAYESE

Sisebân Vadisi Hikayesi'nin manzum ve mensur olmak üzere farklı dillerde birçok varyantı bulunmaktadır. Günümüzde sosyal medya platformlarında da farklı varyantlarına rastlanan bu hikâyenin 2011 yılında Muhammed Akel tarafından tahkik edilip neşri yapılan nüshası, çalışmamız ile olan benzerliği sebebiyle önem arz etmektedir (Akel, 2011). İkinci nüshası ise, Ankara Millet Kütüphanesi'nde *Gazvetü's-Seysebân ve ma Cerâ fihâ li'l-İmam Ali b. Ebu Tâlib* künyesi ile 2594 nolu koleksiyonda bulunan Arapça matbu olanıdır.

Eldeki varyantlardan hareketle hikayedeki farklılıklar şöyle izah edilebilir: Çalışmamıza konu olan hikâyede, Yemen kralının veziri iman etmiş ve imanını gizlemiş birisi olarak karşımıza çıkarken diğer Arapça varyantlarda, söz konusu vezirin Mekke'de daha önce bir süre ikamet ettiğini ve burada Ömer bin Ümeyye'nin atını çalmaya kalkışırken yakalandığını ve bu durumdan kurtulmak için ise sihirbaz bir kadına sığındığını öğrenmekteyiz.

Hikâyenin Arapça varyantlarında Hz. Peygamber'in casusu ve postacısı Ömer bin Ümeyye Kral Gitrif'in savaş haberini getirdiğinde Hz. Cebrail, Ömer'i doğrulamak için Hz. Peygamber'e gelir ancak çalışmamıza konu olan hikâyede böyle bir durum söz konusu değildir. Aynı şekilde diğer varyantlarda Hatice, Zübeyr, Saad, Said, Talha ve Osman gibi isimler zikredilirken elimizde bulunan hikâyede söz konusu isimler zikredilmemiştir.

Sisebân Vadisi Hikayesi'nin diğer varyantlarında, Yemen kralı Gitrif'in Hesna bint Melik ed-Deygâm'ı eş olarak istemesi ve Hesna'nın ise bu isteğe karşılık Muhammed ve Ali'nin kellelerini mehir olarak istemesi savaş sebebi olarak geçerken elimizdeki varyantta böyle bir durum söz konusu değildir.

Yemenlilerin savaşa hazırlandıkları haberini de Hz. Peygamber'in casusu ve postacısı Ömer b. Ümeyye ed-Damirî getirmektedir. İki taraf arasında çetin geçen savaş ilkin Kral Gitrif ve taraftarlarının lehine sonuçlanırken Hz. Ali'nin Müslümanların imdadına yetişmesi ile dengeler değişir ve Müslümanlar zaferi kazanırlar. Müslümanların zaferi ile sonuçlanan bu savaşta ganimetler bölüştürülürken Kral Gitrif'in eşi Hesna, İslâm ordusunun komutanı Halid b. Velid ile nikahlandırılır. Bütün varyantlarda hikâye böyle sonlanırken isimlerdeki uyumsuzluklar dikkat çekmektedir.

SONUÇ

Sisebân Vadisi Kıssası incelendiğinde edebi bir metin özelliğini taşıdığı görülecektir. Zira bir metnin edebiyata mal olabilmesi için sahip olması gereken temel unsurlardan “olay/olay örgüsü, şahıs kadrosu/kahramanlar, zaman/vakit ve mekân/yer” gibi unsurlar bu metinde yer almaktadırlar.

Dini edebiyatın bir türü olarak değerlendirilen cenknâmelerden *Sisebân Vadisi Kıssası*, müşrik-mümin, kafir-müslim tezadında ilerlemektedir. Hikâyede genelde Müslümanların ve özelde ise Hz. Ali'nin başarıları öne çıkarılmaktadır. Fethe giden yolda bu kahramanın etkinliği telkin edilmektedir.

Müslüman milletlerin halk hikayelerindeki Hz. Ali vurgusu, ehl-i beyt sevgisinden ileri gelirken bu zatın canı pahasına Hz. Peygamber'in yanında bulunması, cesareti, savaşlarda gösterdiği üstün başarısı ve tabii ki yaşamı boyunca yaşadığı tatsız hadiseler ve şanssızlıklardan ileri gelmektedir. Bu durum ise kendisine olan muhabbeti artırmış ve hakkında menkıbeler, hikayeler ve anekdotların uydurulmasına zemin hazırlamıştır.

Sisebân Vadisi Kıssası'nda dikkat çeken durumlardan biri ise savaşın bir saldırı ve taarruz savaşı olduğu gerçeğidir. Zira savaşa hazırlanan müşrikler bizzat memleketlerinde yenilgiye uğramışlardır. Ayrıca hikâyede savaştaki olağanüstü olayların işlenmesi hikâyeyi heyecanlı kılmış ve muhatapta hikâyenin sonunun keyfiyeti hususunda merak uyandırmıştır. Bu bağlamda;

Çalışmaya konu olan mecmuadaki üç farklı hikâyeden biri olan *Sisebân Vadisi Kıssası* üzerinde araştırma yapılmış ve Türkçeye çevrilmiştir.

Sisebân Vadisi Hikâyesi, Arap edebiyatında olduğu gibi Kürt edebiyatında da önemli bir yere sahiptir. Bu hikâyenin farklı varyantları bulunmakta ve günümüzde meclislerde kıssahanlar veya ozanlar tarafından anlatılmaktadır.

Sisebân Vadisi Hikâyesi, Arap halk edebiyatının önemli ürünlerindedir. Bu hikâyede yazardan veya müstensihden kaynaklı imla ve yazım hatalarına rastlanmıştır. Hikâyede amice ifadeler yer verilmiştir. Hikâye manzum ve mensur olarak nakledilmiştir. Hikaye, Arap düş gücünün kudretini arz ederken geçmiş geleceğe taşıması yönüyle de kayda değer bir hikayedir.

3. SİSEBÂN VÂDİSİ KISSASI

/3a/Hâzihi Kıssatü's-Sisebân (Bu, *Sisebân Vadisi Kıssası*'dır)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Salat ve selam Efendimiz Muhammed'e, ailesine ve ashabına olsun.

Yemen'de, kibir ve zulümde kendisine benzer kimsenin olmadığı Gitrif adında çok zalim, büyük bir kral vardı. Askerlerini toplayıp Peygamber (as.) ile savaşmaya niyetlenmekteydi. Çünkü o, Peygamber (as.) ile ilgili yayılan haberleri, övgüleri, insanlar katındaki yüce kıymetini ve büyük şanını duyuyordu. Peygamber (as.) ile savaşmak için hazırlandı. Bundan dolayı aşireti, askerleri ve kavmi arasında savaş için hazırlanmalarına dair çağrı yaptı. Kahramanların sırtını sıvazladı ve onlardan hiç kimse geri kalmadı. Savaş giysilerini giydi ve mızrağını kuşandı. Sayıları 424.000 atlı idi. Bunlar; Hint kılıçlarını, kalkanlarını, renkli hevdeçler içinde Davûdî mızraklarını kuşanmışlardı.

Kral Gitrif bin Hassan atına bindi, sultanın bando takımı borazan, davul, zurna çalıp sancakları havaya kaldırdı ve bayrakları açtı. Kral ve askerleri mal, ehl u iyali ile birlikte seçkin Peygamber (as.) ile savaşmak için yola koyuldular. Bu haber Peygamber'e (as.) ulaştı. Bunun üzerine Peygamber (as.) ailesini, Muhacir ve Ensar'dan bütün ashabını çağırdı ve kendilerine: "Kral Gitrif'in askerleri, ehl u iyali ile birlikte kendileriyle savaşmak için Mekke'ye doğru yola çıktığını" haber verdi. "İşte ben onları karşılamaya ve kendileriyle savaşmak için hazırım; siz de çoluk çocuk Allah yolunda cihat etmek için hazırlanın ve buna karşılık ise Allah katında size büyük bir sevap vardır," dedi.

Ravi şöyle aktardı: **/3b/**Bunlar evlerine döndüler, hazırlandılar, kılıç ve mızraklarını kuşanıp atlarına bindiler ve hepsi Muhammed Mustafa'nın (as.) yanına geldiler. İşte ya Resulellah çoluk çocuğumuzla geldik, bizim ve çoluk çocuğumuzun canı sana feda olsun ya

Rasulellah! Fatıma ve iki yavrusu Hasan ve Hüseyin'den başka herkes gelmişti. Ali bin Ebi Talip yoktu, o yokken de onları alamazlardı beraberlerine. Peygamber (as.) kalktı, beraberindeki herkes de Yemen'e doğru hareket etmek için bineğine bindi. Peygamber (as.) Fatım'a ile vedalaştı, Hasan ve Hüseyin'i öptü ve: Evlatlarım sevgili babanız geldiğinde benden selam söyleyin, annenize iyi bakın, dedi ve ayrıldı. Birinci, ikinci ve üçüncü günde grubun önderliğini yaptı. Nihayetinde Nehrü'l-Arûz denilen yerde konaklandılar. Peygamber (as.) indi ashabına sabah namazını kıldırdı ve onlara dönerek şöyle dedi: "Bu üç günde ne kadar mesafe yürüdüğümüzü biliyor musunuz?" Allah ve Resülü daha iyi bilir, dediler. "Seksen günlük mesafe yürüdük ve bizim ile o kavim arasında üç günlük yürüme mesafesi kaldı" ve "sizden kim gidip onların bizden önce Sisebân Vadisine varıp varmadıkları haberini getirebilir?" dedi. "Şayet biz onlardan önce varırsak Allah'ın izni ile biz muzaffer oluruz." dedi. Giden kişinin Allah tarafından cennetle mükafatlandırılacağına dair de kefil oldu. Grubun içinden Ömer bin Ümeyye ed-Damirî ayağa kalktı ve: "Ya Resulellah Allah'ın izni ile güneş batmadan önce ben gidip sana onların haberini getiririm," dedi. Peygamber (as.) ona şöyle dedi: "Allah sana mübarek eylesin ve uzakları sana yakın kılsın ve bütün zorlukları sana kolay eylesin." Ömer, kamçısını aldı, elbisesini topladı, sarığını düzeltti ve çöle yöneldi. /4a/Korkmadan, ürkmeyen dere, tepe, vadi demeden öğle vaktine kadar yol yürüdü. Derken üstünde hoş meyveli yüksek ağaçların, etrafında hoş kokulu çiçeklerin olduğu ve içinde alımlı kuşların farklı dillerle Allah Sübhanehu'yu zikrettiği güzel bir bahçeye rastladı. Allah bu vadiye her renkten türlü türlü meyveleri serpmişti. Bu bahçede, misafir olarak uğrayan her kişinin kendileri ile sınanacağı aslanlar, yırtıcı hayvanlar ve devler yatmaktaydı. Suyu sarhoş edici, taşları mücevher, kokusu misk ve anber gibi idi. Bu vadide büyük çadırlar, otağlar, dalgalanan sancaklar ve çok sayıda kamıştan yapılmış mızraklar vardı. İçindeki kalabalık ise, yeme-içmede, işrette, taat ve putlara ibadette idi. Bu kavimde Allah'a ibadet eden kimse yoktu. Ömer: "Çadırların arasına daldım, bir de ne göreyim süslü halıların ve yemyeşil ipekli kumaşların serili olduğu yüksek ve geniş bir çadırın önündeyim. Bu çadırın ortasında kırmızı altınla bezenmiş bir yatak serili ve başında mücevherlerle süslenmiş bir taç olan bir adam üzerinde oturmuş. Bu adamın huzurunda, bin muhafız korumasında, devletin büyükleri ile doksan vezir oturmuş ve bu kişi, vezirlerine saldırı hakkında talimatlar vermektedir." dedi.

Bu vezirlerden biri Peygamber'i (as.) rüyasında görmüş ve Müslüman olmuştu. İmanını gizleyen bu vezir şöyle demekteydi: "Ey Kral! Muhammed'in bu gördüğün adamların kadar adamı, bu kahramanlar kadar kahramanı, bu mal kadar malı ve bu köleler kadar da kölesi bulunmaktadır." Vezir sözlerini şöyle sürdürdü: "Ey saadetli Kral! Muhammed malca fakirdir ancak O'nun askeri içerisinde malı çok olan bin dört yüz savaşçısı bulunmaktadır. Ama adam gibi adam, kahraman gibi kahramandırlar. Ölümü ganimet, korkaklığı ise kayıp görürler. Onlardan bir tanesi senin bütün askerlerine bedeldir." /4b/Kral, vezirden bu sözleri duyduğunda büyük bir öfkeyle şöyle dedi: "Yazıklar olsun sana, onları övdüğüne bakılırsa sanki sen onlardan biriymişsin gibi geliyor bana!" Bunun üzerine vezir: "Onları gördüğünde söylediklerimi daha iyi hatırlayacaksın," dedi.

Daha sonra Ömer sözlerine şöyle devam etti: "Çokluklarını görünce sanki kabirdekiler dirilmişler gibi geldi bana. Ayaklarımın beni yürüttüğünü ve nihayetinde akşam namazını Peygamber'in (as.) arkasında kıldığımı gördüm." Peygamber (as.) selam verdiğinde: "Ya Ömer!" diye seslendi ve "sen mi bana haber vereceksin yoksa ben mi sana haber vereyim?" Mübarek ağzından dinlemek daha güzeldir ya Resulellah, dedim." "Durum şöyle şöyle idi,"

dedi. “Evet öyledir, dedim.” “O halde niçin beni gönderdin? dedim.” “Sana cennette vadedilene karşılık,” dedi. Peygamber’e (as.) yönelerek, kavmin bizden önce vadiye vardıklarını haber verdim. Peygamber (as.) şöyle dedi: “La havle vela kuvvete illa billahi’aliyyi’l-azim. Ey Müslüman, muvahhit ve kahramanlar topluluğu! bu durum, çocukları ihtiyarlaştıran ve şiddeti demiri eriten bir olaydır.” Sonra Peygamber (as.) yürümeye devam etti ve durmaksızın üç gün yola devam ettiler, derken Sisebân Vadisine vardılar. Vardıklarında ikinci vaktiydi. Buradaki kuşlar sabaha kadar adeta Müslümanları şakımalarıyla karşılar gibiydiler. Peygamber (as.) Müslümanlara sabah namazını kıldırdı, herkes güneş doğuncaya kadar Allah’ı zikir ve tesbihle meşgul oldu. Ansızın bir toz fırtınası koptu, bir gürültü çıktı ve şiddetli bir rüzgâr esti. Bu fırtınanın altında, aktığında bir deniz gibi gürleyen askerler görüldü. Sancak ve miğferleri vardı. Sancakları taşıyanlar gruba yaklaştılar, askerlerin önünde ise bir savaşçı vardı. Bu kişi savaşçılardan korkmayan öncü bir savaşçı idi. Savaş elbiselerini giymiş, askerlerle çarpışırken ilerleyen biri; altına kırmızı benekli, kulakları kalem gibi siyah bir at çekmiş, yanakları sıcak esinti estirmekte, emrettiğinde gayrete gelir, onu harekete geçirdiğinde sırtı ulaşılmaz dağ gibi olur. /5a/Bu atın omuzları geniş ve yaprak gibi yassıdır; adımları geniş, kulakları birbirine yakın iyi bir binektir ve asil bir soydandır. Atlının başında keski gibi bir taç bulunmaktadır. Vurduğunda ortadan yaran keskin bir kılıç kuşanmış. Kılıcını salladığında gözleri kamaştıran bir ışık saçmaktadır. Rakibi öldürüp öbür dünyaya gönderen bu kılıcın üzerinde ise iki satırlık bir yazı yazılmıştır. Fasih kişi onu okur, akl-ı selim sahibi onu anlar. Bu satırlar şöyledir:

*Mert adam öfkeyle onu salladığında
Kılıçla engel olamadı ve parmakları felç oldu*

*Yanındaki kılıç, ödünçtür delikanlının
Taşyanı ondan daha keskin değilse eğer.*

Atlı Kral Gitrif (Allah ona lanet etsin) Peygamber’in askerlerini vadinin zirvesinde görünce: “Ey vezir! Ben bu vadinin zirvesinde küçücük bir grup görüyorum, sanki onlar Arap çapulcularıdır,” dedi ve ordusuna, onlara mızrak uçlarını saplamalarını ve atlarla da onları ezmelerini emretti. Vezir o yöne baktı ve onların Peygamber’in askerleri olduğunu anladı. Vezir: “Ey Kral! Bu askerleri niçin toplamışsın ve buraya kimin ile savaşmaya gelmişsin sen?” dedi. Kral: “Bunları Muhammed ve Ali ile savaşmaları için topladığımı bilmiyor musun?” dedi. Vezir: “İşte Muhammed ve adamları seninle savaşmak için gelmişler.” dedi. Kral şiddetli bir kızgınlıkla irkildi. Hop kalktı, hop oturdu, pişman oldu, küstahlaştı ve sonunda öfkelenerek şöyle dedi: “Eğer Muhammed’in askerlerinin bin dört yüz atlı gibi /5b/bu küçücük bir çapulcu grubundan oluştuğunu bilseydim onları çobanı olmayan koyun sürüsü gibi önüne katıp getiren birisini gönderirdim.” Vezir şöyle cevap verdi: “Ey saadetli Kral! Onların içinde Halid bin Velid, Mikdad bin Esved el-Kindi gibi savaşma ve çarpışmada uzman, kahraman ve soyluların olduğunu biliyor musun? İçlerinde şayet doğuda bir baskın ve saldırı gerçekleştirse batıdakilerin yenilgiye uğrayacakları savaşçılar vardır. Hakaret ettiğin bu küçücük grubun içinde küçük olsun büyük olsun kum ve çakıl taneleri sayısınca olsa da savaşçı ve kahramanla savaşmak için saldırmaktan geri çekilmeyenler vardır.” Kral vezire şöyle cevap verdi: “Onları aşırı tanımlarken sanki sen onlardan veya onlarla birliktesin gibi geliyor bana.” Vezir: “Kahramanların kahramanlarla karşılaştığını, süvarilerin birbirlerini ezip geçtiğini, savaş

ateşinin yakılıp tozu dumanı birbirine kattığını gördüğünde söylediklerimin ne kadar doğru olduğunu göreceksin,” dedi. Bu sözler üzerine Kral atına bindi ve meydanda tur atıp askerlerini savaşa hazırlamak için düzene koydu. Bu esnada Peygamber (as.) Halid bin Velid’i çağırdı ve ona şöyle emretti: “Askerleri dört gruba ayırıp Gitrif’in askerleri üzerine sürmeni istiyorum.” Halid: “Emrin olur ya Resulellah,” dedi. Peygamber (as.) onu öne aldı ve İbn Mikdad’ı çağırdı. Mikdad: “Buyur efendim,” dedi. Peygamber (as.): “Ey Kindilerin emiri! sen ve kavmin sağ tarafta olun,” dedi. Sonra İbn Abbas bin Mirdas’ı çağırdı. O da: “Buyurun efendim,” diye cevap verdi. Peygamber (as.): “Sen ve adamların da sol tarafta konumlanın,” diye emretti. En sonunda da Peygamber (as.) ile geri kalan ashâbı merkezde konumlandılar. Daha sonra askerlerini; piyadeye karşı piyade, süvariye karşı süvari, yiğide karşı yiğit olmak üzere sağdan ve soldan düzene soktu. Böylece bu iki fırka düşmana saldırdı, savaş kızıştı, yiğitler haykırmaya başladı. Savaş meydanında savaşçıların kanından, yere düşmüş atlardan başka bir şey göremez; gürültü ve çığlıklardan başka bir şey işitemezdin. Mızraklar parçalanmakta, savaşçılar mücadele ederken uğultular koparmaktaydılar. Kan akıp çamurlaştı, savaş kızıştı, korkaklar gerisin geri kaçmaya, yiğitler ise arkalarından onları kovalamaya başladı. Burada sahibiyile birlikte hezimete uğrayıp yere düşen atlardan, ezilenlerden, /6a/birbirine karışarak akıp giden kandan başka bir şey göremezdin. Bu gece vaktinden sabaha kadar kılıçlar çalışadurdular. Bu esnada üzerindeki kanla kırmızıya boyanmış, erguvan renginde bir cübbe ile Ebubekir gözüktü. Şöyle bağırıyordu: “Ya Resulellah! Adamlarımız öldürüldü, mallarımız talan edildi, çocuklarımız yetim bırakıldı. Bizim yarımız öldürülmüş, yarımız kalmış!” Onun peşinden Ömer bin Hattab göründü, o da şöyle çığlık atıyordu: “Ya Resulellah! Amcan oğlu Ali bin Ebi Talib ortalıkta yokken bu insanların arasına çıkmaya gönlün nasıl razı oldu?” Daha sonra Halid bin Velid arkasında dört emir ile birlikte göğüsleri kana bulanmış bir şekilde çıkageldi ve şöyle dedi: “Ya Resulellah! Savaş alanına baktım ki bizden yedi yüz, müşriklerden ise yüz seksen bin savaşçının öldürüldüğünü gördüm. Onlara tekrar bir hamle yapmak istiyorum.” Peygamber (as.): “İşte buyur, ama kendine dikkat et, Allah onlara karşı yardımcın olsun,” şeklinde cevap verdi. Halid: “Benimle kim gelecek?” dedi. Müslümanlar onun arkasından müşriklere saldırdılar. Tekrar savaş kızıştı, muharebe büyüdükçe büyüdü, sarsıntılar artı, kan dökülüp aktı, alan daraldı, şüphe ve kuruntular arttı; söz bitti ve çarpışma sürüp gitti. Ne uzun bir gece ve zor bir andı ki içinde çetin çarpışmalar oldu; kollar, bacaklar ve kafalar koptu. Bu kargaşa esnasında kargalar ötmekte, kartallar ise havada süzülerek uçmaktaydılar. Böylece sabaha kadar kılıçlar hiç durmadı.

Peygamber (as.) ashâbına yaklaştı, bir de ne görsün! Onlardan sadece yetmiş mücahit kalmış. Bu esnada Peygamber (as.) hüngür hüngür ağlamaya başladı. Başını havaya kaldırıp ellerini açarak dua etmeye başladı ve şöyle dedi: “Ya Rabbi! Yeryüzünde /6b/senin birliğini haykırarak bu yetmiş mücahitten başka kimse kalmadı. Ya Rabbi! Beni onların yokluğu ile sınama!” Bu esnada ansızın yüksek sesler işitildi. Peygamber (as.) seslerin geldiği yöne baktı, mücahitlerin eşlerinin kendisine doğru geldiğini gördü. Bu kadınlar, saçları birbirine karışmış pejmürde bir halde: “Eşlerimizi öldürdüler, mallarımızı talan ettiler, çocuklarımızı yetim bıraktılar,” diyerek çığlık atmaktaydılar. Bunun üzerine Peygamber (as.) ile beraberindeki Müslümanlar ağlamaya başladılar. O esnada ansızın gök yarıldı ve Cebrail (as.) yere inerek Peygamber’e (as.) şöyle hitap etti: “Ya Muhammed! Yücelerin Yücesi sana selam söylemekte, sana iyilik, bereketi bahşederek; ‘O, Müminlerden cennet karşılığında canlarını ve mallarını

satın alır,’ sözünü söylemeni emretmektedir. Ve yine Rabbin, sana yardım etmesi için milyonlarca meleğin seninle birlikte savaşması için gönderilmesini mi yoksa amcan oğlu Ali bin Ebi Talib’in gönderilmesini istediğini sormaktadır.” Peygamber (as.): “Ali bin Ebi Talib’i istiyorum,” dedi. Cebrail (as.): “Allah bu dağın tepesine çıkmanı ve amcan oğlu Ali’yi çağırmanı emretmektedir. Allah, meleklerle senin bu çağırını alıp Ali bin Ebi Talib’in kulağına götürmelerini ve aynı anda onu sana getirmelerini emredecektir,” dedi. Cebrail göğe çıktı, Peygamber (as.) ise dağın zirvesine. Yüzünü Mekke’ye çevirdi ve “Ya Aliyü’l-Murtaza! Ya Fatimetü’z-Zehrâ’nın eşi! Amcan oğlu Muhammed Mustafa’nın nidasına cevap ver!” Bu esnada İmam Ali, Mekke’de halası Atike’nin evinde, özel odasında uyuyordu. Atike: “Nurlu yüzüne baktığımda gözlerinden yaşlar akıyor, göğsünden gök gürlemesi sesini işitiyordum,” dedi. Sonra Ali ayağa kalkarak: “Buyur, buyur ya Resulellah! İsteddiğini emret efendim,” dedi. Atike: “Çiğerparem, sana ne olmuş ki uykunda çığlıklar atıyordun?” diye sordu. /7a/ Ali: “Halacığım, hayatım, Resulullah (as.) sağ olsun, eğer uyanık iken bağırsaydım Mekke’de hiç kimse kalmayacaktı,” dedi. Atike irkilerek: “Niçindir bu kardeşimin oğlu,” dedi. Ali: “Halacığım, amcamın oğlunun sıkıntıda olduğu kesindir, beni çağır, onun imdadına koşmam lazımdır,” dedi.

Daha sonra Ali, zırhını giydi, kılıcını kuşandı, atına binip Kabe’ye doğru gitti. Burada indi, iki rekât namaz kıldı ve göklerin Rabbinin ret etmeyeceği bir dua etti. Atike: “Bu esnada onu gözlüyordum, dua ettikten sonra atına binip gitti. Bir de ne göreyim! Ali atı ile birlikte gök ile yer arasındadır,” dedi. Ali bir saatte Medine’ye vardı. Sefer dönüşlerinde Medine’deki bütün akraba ve köleleri ziyaret etmek Ali’nin adeti idi. Fakat bu sefer hiç kimseyi ziyaret etmedi. Fatıma’nın evine girip kapıya yaklaştığında Fudda, kapı tokmağının sesini işitti ve hanım efendim: “Ali’dir kapıyı çalan?” diye seslendi. O esnada Fatıma ise babası için ağlamaktaydı. İmam, ikinci sefer kapıya vurdu. Fudda: “Kimdir kapıyı çalan?” diye seslendi. Kapıdaki: “Ebû Talib’in oğludur,” dedi. Fudda kapıyı açtı ve Emirü’l-müminin içeri girdi. Fatıma’nın ağladığını ve “kurban olurum Sana babacığım ya Resulellah,” dediğini duydu. Ali: “Size ne oluyor böyle? Medine halkı nerede?” diye sordu. “Ey Hasan’ın babası, Yemen meliklerinden Gitrif bin Hassan adında birisi, dört yüz bin süvari ve yirmi dört bin savaşçı ile bize doğru yola çıkmıştı. Bu kişi kadın, çoluk-çocuk, mal-emval demeden herkesi beraberine alıp geliyormuş. Babam ise, onlar bize doğru geldikleri gibi biz de onlara doğru hareket edelim diye emretti. Bunun üzerine İmam: “Ey Fatıma giyin ki onların karşılaştıkları yeri öğrenelim,” dedi. Fatıma: “Sisebân Vadisi denilen yerdeler,” dedi. Ali: “Bizimle bu vadi arasında ne kadar mesafe var?” diye sordu. Fatıma: /7b/ “On bir gün,” diye cevap verdi. İmam: “Baban geride herhangi bir binek bıraktı mı?” diye sordu. Fatıma: “Kızgın deveyi bıraktı, Benî Neccâr’ın bahçesindedir o,” dedi.

Ravi şöyle dedi: Ali Benî Neccâr’ın bahçesine gitti, devenin boynunu uzattığını gördü. Resulullah’tan (as.) ayrı kaldığı için ağlamış ve önünde gözyaşlarından bir su birikintisi oluşmuştu. Bu deve iyi huylu, hafif yürüyüştü idi, aldığı yolla yorgunluk hissettirmezdi binicisine. İmam, üzerine hevdeci yerleştirdi, Fatıma’yı bindirdi. Önüne Hasan’ı arkasına ise Hüseyin’i yerleştirdi, devenin yularından tuttu ve bir saat yola devam ettiler. Biraz sonra Ali hevdecin gözyaşları ile ıslandığını gördü. İmam: “Fatıma, bu ağlama da niye?” diye sordu. Fatıma: “Ey Ebû Hasan, babam nerede?” diye sordu. “O’na varmak için aramızda on bir günlük yol vardır, düşman O’ndan istediğini almıştır şimdi,” diye karşılık verdi. Ali: “Ey Fatıma, ellerini kaldır hep beraber Allah’a yalvaralım,” dedi. Hasan, Hüseyin, Fatıma, Fudda ve Ali

ellerini kaldırdılar, gözlerini göğe diktiler ve şöyle yalvardılar: “Allah’ım şu hevdeç içinde bulunan ile iki oğlunun, cariyesinin ve Peygamberinin hatırına, senden uzakları yakınlaştırmanı, bütün zorlukları kolaylaştırmanı, bizi bütün şeytanların şerrinden, zorbalığın zorbalığından muhafaza etmeni istiyoruz. Şüphesiz ki Sen her şeye gücü yetensin.” Fatıma, iki oğlu ve Fuada hep beraber “âmin ya Rabel-alemin,” dediler. Melekler de bu duaya âmin! ettiler. Allah Teala da: “Sizin duanızı kabul ettim,” dedi ve “Ey Cebrail yere in ve onu kâğıt tomarları gibi dür!” diye emretti. Fatıma: “Allah’a yemin ederim o esnada dağların önümüzde düdüldüğünü gördüm. Çok az yürüyerek Sisebân Vadisine vardık. Savaş ateşi tutuşmuş, savaşçıların naraları ortalığı kaplamıştı.” /8a/İmam bineğinden indi ve her iki oğluna: “Dedenizin çadırını tanıyor musunuz?” dedi. “Tanımıyoruz,” dediler. İmam: “Deveyi takip edin, o sizi dedenize götürecektir,” dedi. Devenin arkasında yürüdüler, ta ki deve onları Resulullah’ın (as.) çadırına götürünceye kadar. O esnada Ümmü Gülsüm ağlamaktaydı. Yüzünü gelenlere çevirdi ve birden gülmeye başladı. Peygamber’in (as.) eşleri: “Sana ne olmuş ki ağlıyorken gülmeye başladın? Gördüklerin bize mi geldi?” diye sordular. O da: “Evet, Peygamberin ciğerpareleri, iki oğlu ve İmam Ali bin Ebi Talib bize geldiler. Haydi kalkın, onları karşılayalım,” dedi. Peygamberin eşleri; Fatıma, Hasan, Hüseyin ve İmam’ı karşılamak için dışarı çıktılar. İmam binektekileri indirdi, kemerini bağlayarak atına bindi. Savaş meydanına yöneldiği esnada askerleri, yayılmış çekirge sürüsü gibi gördü. Kılıçlar parlamakta, sancıklar sallanmaktaydı. Atlar, gözlerini Peygamber’e dikmiş oynamaktaydılar. Ashap ise bitkin düşmüş, ne yapacaklarını düşünmekteydiler.

Ravi şöyle devam etti: İmam Ali bin Ebi Talib, müşriklere bir hamle yaptı, aslan gibi aralarına daldı, alayı sağ ve sol olmak üzere ikiye ayırdı. Bu sıralarda Kral Gitrif, vezirine: “Şu iki savaşçı Mikdad ve Halid dışında Muhammed’in savaşacak askeri kalmadı, şayet ben bu gücüm ile onların karşısına çıkarsam nice olur halleri acep?” diyordu. Daha sonra yan tarafa yöneldi ve birden yırtıcı bir aslan gibi İmam Ali’yi (ra.) karşısında gördü. Ali o esnada iki atının arasına girdi, onları eyerlerinden söküp aldı, birisi sağına diğerini ise soluna aldı, ikisini de yere serip canlarını aldı ve Halid’e: “Benden habersiz nasıl olur da bu kavimle çarpışsınız?” diye çıkıştı. Halid, İmam’ın sözlerini duyduğunda şöyle cevap verdi: “Eğer bu saatte gelmeseydin Resulullah (as.) için aklımızı yitirecektik.” Kral ise İmam’a bakıyor ve onun askerlerine yaptıklarını düşünüyordu. /8b/Daha sonra vezirine dönerek: “Sen gelen bu savaşçının askerlerimize ne yaptığını görmedin mi? Kahramanlıklarını arz ederlerken ikisini de yıldırım gibi çekip aldı?” dedi. Vezir ise: “Ey Kral! Yurdun talanını, yapıtların yıkılışını ve acı kadehlerin içimini müjdele. Bu kişi, Zülfıkar ile vuran Kerrar’dır, o Muhammed Muhtar’ın amcası oğludur!” dedi. Bunun üzerine Kral: “Putlar seni kutsamasın!” diyerek öfkelenildi. Sonra kölesi Kender’i çağırdı, “buyur ederek” cevap verdi. Kral: “Savaş giysilerini giy, atına bin, bu savaşçı ile çarpış ve ona şöyle de: Dün neredeydin sen, savaş ateşini yakmış, kıvılcımları göğe yükselirken,” dedi. Köle zırhına yöneldi ve onu giydi, dikkatlice etrafını kontrol ettikten sonra atına bindi. Başında ise sıradan beyaz bir sarık vardı, parlayan bir kılıç kuşanmıştı ve İmam’a yönelerek bağırabileceği kadar yüksek bir nara attı ve: “Ey genç! Kral sana, dün neredeydin, savaş ateşini yakmış, kıvılcımları göğe yükselirken diye soruyor,” dedi. Buna karşılık İmam köleye: “Bana biraz yaklaş da sana dün nerede olduğumu söyleyeyim,” dedi. Köle İmam’ın yanına yaklaştığında Ali, iki kulağından tutup kopardı ve onları iki avucuna sokuşturup ona şöyle dedi: “Ey ahmak köle! Dün Mekke’deydim, bugün ise oradan geldim; efendine dön ve ona de ki: Bu savaşçı, dünyanın harap, mimarilerin ise altüst olacağını sana müjde veriyor, de.”

Köle omuzlarından kanlar akarak Kral'ın yanına döndü ve ona şöyle dedi: “Beni öyle bir savaşçının yanına gönderdin ki iki kulağımı kopardı, onun deli olduğunu zannediyorum.” Kral: “Deli olduğunu da nereden anladın?” diye sordu. Köle: “Bana dün Mekke’de olduğunu ve bugün de buraya geldiğini söyledi. Bu söz akıllının mı yoksa delinin mi sözü? Yirmi bir günlük yolu bir günde aldığını söylüyor,” dedi. Kral: “Ona geri dön, /9a/sonu gelmeyen asker ve süvari ordusunun karşısında durmadan yolunu seçsin,” dedi. Bunun üzerine köle: “Beni pare pare doğrasan da ona gitmeyeceğim, zira ben kulaklarımın akıbeti için düşünmekteyim,” dedi. Kölesinden olumsuz cevap alan Kral, bu sefer Heyyâf isimli köleyi çağırdı, köle “buyur” ederek yanına geldi. Bu köle kalın bacaklı, uzun kollu, merhameti az, öfkesi çok birisi idi; iyilik, güzellik nedir bilmezdi ve çok farklı mizaçlara sahipti. Kral ona: “Atına bin, savaş giysilerini kuşan, bu savaşçıyla savaş, kardeşinin öcünü al; onu öldürerek veya esir alarak beni mutlu et ki buna karşılık senin üzerine sel gibi mal dökeyim, sana verdiğim değeri hiç kimseye vermediğimi biliyorsun,” dedi.

Ravi şöyle dedi: Köle atından indi ve sanki bir ateş parçasıymış gibi mübarezeye girişti ve İmam'ın üzerine bir hamle yaptı. İmam onu Zülfikar ile karşıladı, kalkanına bir darbe vurup parçaladı; bineğinin üzerindeki hevdeci de paramparça etti, başını koparıp yere attı. Sonra da bindiği file yönelerek kılıcını indirdi ve onu da ikiye böldü. Yere de iki kılıç darbesi salladı ki yer yerinden oynadı. İnsanlar, gökteki melekler ve cinler, yerin imdat! imdat! Ey Müminlerin Emiri! Ey Ali bin Ebi Talib! diye çığlık attığını duydular. Kral Gitrif, kölesi ile filin başına gelenleri ve İmam'ın büyük darbelerini görünce rengi kaçıp mizacı değişti ve şöyle bağırdı: “Ey kavmim! Bu kişiyi esir ya da ölü olarak bana getirecek kimdir? Getiren kişiye benden dilediği kadar bedel vardır.” Ancak onun bu çağrısına hiç kimse cevap vermedi. Bunun üzerine vezir: “Ey Kral! Demire karşı demir gerek, savaşa ancak cesur, delikanlı ve inatçı kavimler girebilir,” dedi. Bunun üzerine Kral: “Sanki sen beni bu savaşçı ile korkutuyorsun!” dedi. Daha sonra Kral kalktı, savaş giysilerini giydi, atına binip İmam'a karşı tam bir teçhizatla, tasviri imkânsız bir şekilde, sanki bir ateş parçasıymış gibi mübarezeye çıktı ve şöyle nara attı: “Ey delikanlı! Sana gelen kişiye iyi bak. /9b/Ben senin karşıladığın savaşçı ve kahramanlar gibi biri değilim. Bana, insanlar arasındaki adın nedir? söyle; cesurlar ile yakınların arasındaki şöhretin nedir? açıkla? İmam: “Bütün Arapların en hayırlısıyım ben, şanımlı yüce, soyum asildir, orduları darmadağın edenim ben, Beni Galib'in aslanıyım ben. Ben doğu ve batının savaşçısı Ali bin Ebi Talib'im.” Bu sözleri işiten Kral, yırtıcı bir aslan gibi İmam Ali'nin üzerine bir hamle yaptı. İmam onu karşıladı ve ona kahramanların kalbini patlatacak derecede yüksek bir ses ile haykırdı. Daha sonra gökten bir yıldırım indi, bütün orduyu darmadağın etti ve derken lanetli Kral hezimetini istedi. İmam'ın mağlup olan kişi ile kaçan kişileri takip etmemesi adeti idi. Gitrif gerisin geri kavmine doğru kaçmaktaydı. Eşi Hesna, onu kaçıyorken görünce, ona doğru gitti ve yüzüne: “Ey Gitrif! Hayırdır, kaçtığını görüyorum! Seni bu kadar korkutan savaşçı da kim? Seni korku ve endişeye atan bu kahraman kimdir? Yoksa sen Ali bin Ebi Talib'ten mi kaçıyorsun? Lat ve Uzza'nın hakkı için eğer mağlup olursan artık sen benim eşim, ben de senin karın değilim,” diyerek şu şiiri okudu:

*İmam Ali'den asla korkma
Ondan korksan da o asla korkmaz*

Bizzat kendin onlardan korkmayın diyordun

Karşı koyarsan korkusuzluk ve sebatın övgüyle karşılanacaktır

*Bugün ise onlarla karşılaşmayı büyütüyorsun
Oysa ki Kerim olan kişi böyle yapmaz*

*Kılıcını çekmiş seni harbe davet ediyor sen ise sırtın dönük
Korkaklar gibi ürken ve yuvarlanan*

*Lat ve Uzza'ya yemin ederim ki onu indirmesen eğer
Ve çorak bir toprağa sırt üstü vurmasan eğer*

*Kendim için bir yol aramaya bakarım
Kendin için istediğini seç ve yap!*

/10a/Kral Hesna'nın bu sözlerini işitince, şu dizelerle cevap vererek tekrar geri döndü:

*Bostanlar içinden beliren bu güzel gül
Bazı sözler söyledi bana*

*Bu bostanlar içinde ölümüm görüldü
Yüzünün elmacıklarına lü'lü'lerini akıttı*

*Ölümümün onun elinden olacağına inandım
Bana doğru koştaktadır ona koştüğüm gibi*

*İnsanlar içerisinde benim gibilerinin olmadığını zannedirdim
Bana galip gelecek ve bana tuzak kuracak*

*Haşim oğullarından bir yiğit ile imtihan olana dek
Yavrularını savunan bir savaş aslanı gibidir o.*

Sonra öfkeli bir şekilde İmam'a saldırdı, İmam da ona. Sanki polat içine girmiş iki dağ veya iki deniz gibi inatla birbirleri ile çarpıştılar. Atlar çok yorulmuştu, bunlar uzun süre mücadele ettiler ve dikkatlice savaştılar. Gitrif, göğüs kısmını kastederek İmam'ın üzerine gitti. İmam, kendisine yaklaşıncaya değin sabretti, iyice yaklaşıncaya Gitrif'in mızrağından tuttu, kendisine doğru çekip göğsüne sapladı. Mızrak Gitrif'in sırtından çıkarak dört delik açtı ve bu kafir yüz üstü yere düşerek öldü. Allah onun ruhunu hızlıca cehenneme yolladı, o ne kötü bir yerdir. Bu esnada vezir, İmam'ın huzuruna gelerek şöyle dedi: "Efendim! Ben onların içindeydim ancak onlardan değildim. Ben Allah'a gizliden ibadet ediyordum." Bunun üzerine İmam: "İmanını tazeleyip arkadaşlarıyla savaşman gerekir," dedi. Vezir şöyle dedi: "Baş göz üstüne." Daha sonra vezir imanını tazeledi ve: "İşte ben senin huzurundayım," dedi. Vezirin Müslüman olduğunu gördüklerinde Gitrif'in yetmiş askeri de İmam'ın huzuruna gelip, "sana sığındık, bizi affet," diye yalvardılar. İmam ise: "İman etmeden sizi affetmek yoktur," dedi. Bunun üzerine hepsi bir ağızdan, *Eşhedü en-la ilahe /10b/illallah ve Eşhedü enne Muhammeden Resulullah,*

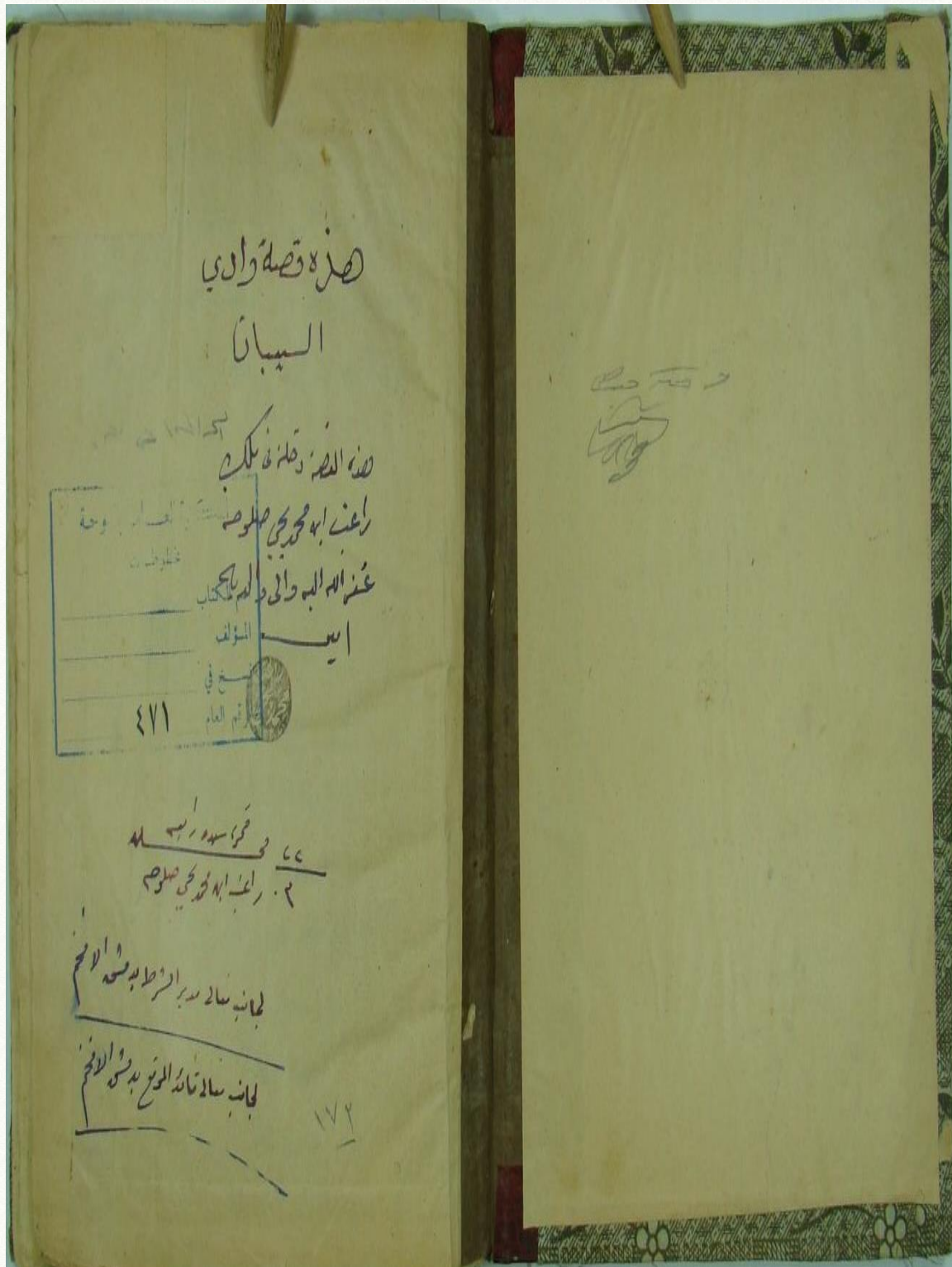
diyerek imam ettiler. İmam: “İmanınızın kâmil olması için bizimle birlikte düşmana karşı savaşmanız gerekir,” dedi. Hep birlikte: “Ey İmam onlara saldır, biz de senin sağ ve sol tarafından onlara saldıracağız,” dediler. İmam, karşı saldırıya geçti; savaşın değirmeni tekrar dönmeye, kılıçlar sırtlara çarpmaya ve mızraklar göğüsleri delmeye başladı. Kahramanlar ise istenen ile istenmeyen, afet saçan ile afete maruz kalan arasında kalmışlardı. İmam, dağın tepesinden onlara saldırmıştı. Düşman ordusu, İmam’ın yaptığı hamleleri görünce hep birlikte: “el-Eman ya İmam,” diyerek yardım dilediler. İmam onlara: “İman etmeden sizi affetmek mümkün değildir.” diyerek cevap verdi. Bunun üzerine hepsi topluca Müslüman oldu. Resulullah (as.) kendisine Hesna bint Munzir’i getirmelerini emretti. Halid, onu aldı ve Resulullah’ın (as.) huzuruna getirdi. Peygamber (as.) ona Müslüman olmasını önerdi. O da Müslüman oldu. Peygamber (as.) onu Halid’e nikahladı. Çünkü Halid’in eşi savaşta şehit edilmişti. Aynı şekilde Peygamber (as.) ganimetlerin de huzuruna getirilmesini emretti. Onları da huzuruna getirdiler. Peygamber (as.) ganimetleri de Müslümanlar arasında eşit bir şekilde paylaştı. Sonra Peygamber (as.) geri dönmek için yola çıkmalarını emretti. Hep birlikte galip, mansur ve muzaffer bir şekilde güven şehri Medine-i Münevvere’ye doğru yola koyuldular. Allah O’na, Peygamber’in (as.) gözleri önünde fethi ve galibiyeti bahşetmişti.

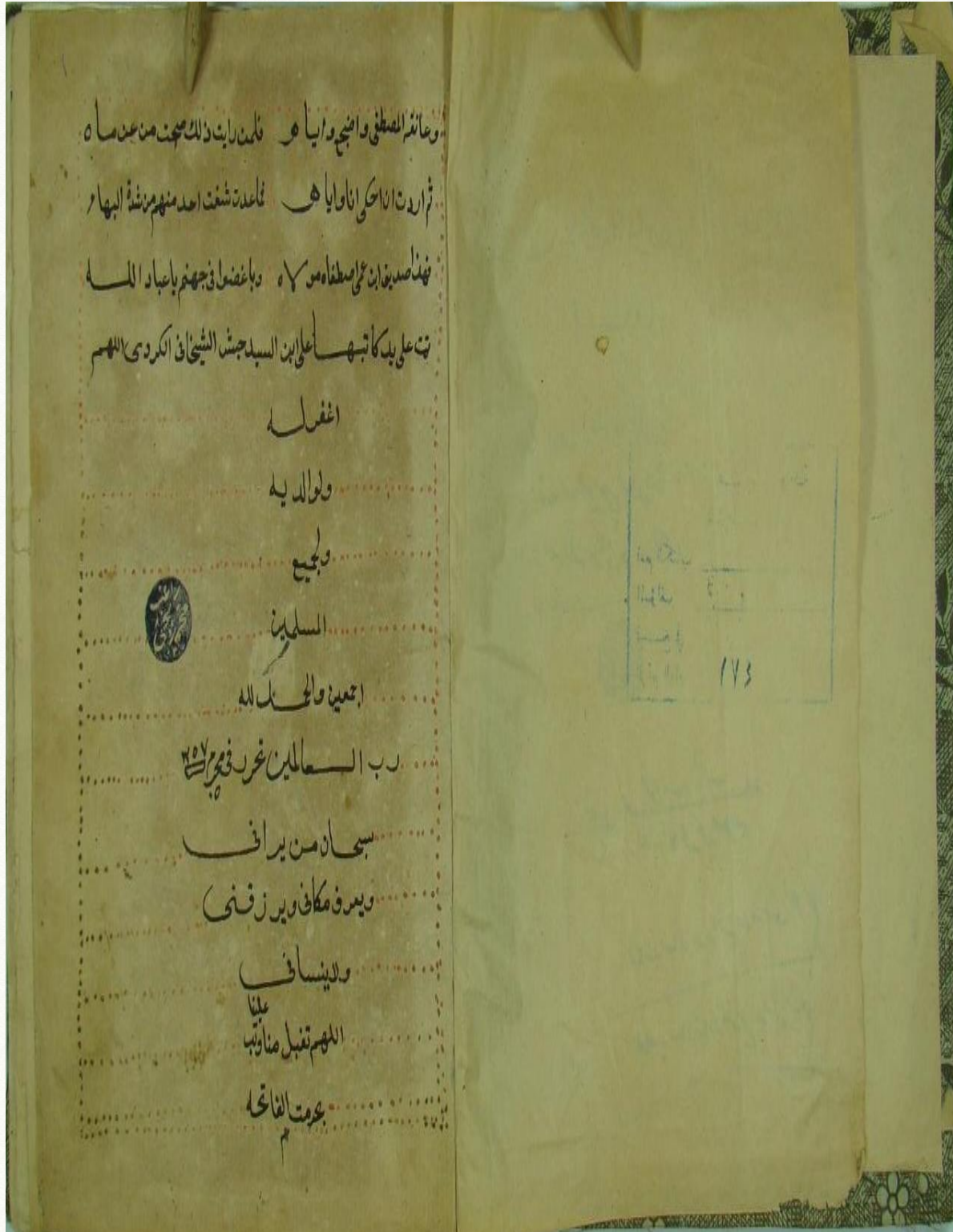
Bize aktarılan bu kıssa, Yemen Melik’i Gitrif ile Peygamber (as.) ve ashabı -Allah din gününe kadar onlara salat ve selam eylesin- arasında yapılan savaşı anlatan *Sisebân Vadisi Kıssası*’dır. Fazlalığı ile noksanlığı hususunda Allah’tan af dilerim. Âmin. Vel’-hamdu lillahi Rabb’il-alemin.

Kaynakça /References

- Abdülhadioğlu, A. (2019). Sözlü Kültür Bağlamında Mardin Arapça Atasözleri, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Abdülhadioğlu, A. (2016). Mardin'deki Arapça Sözlü Kültürünün Korunmasında Hikâye Gecelerinin Rolü. *Mukaddime Dergisi*, 7/2, 243-257.
- Adak, A. (2015). *Destpêka Edebiyata Kurdî ya Klasîk*, İstanbul: Nûbihar Yayınları.
- Adak, A. (2019). Kürtler. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ek: 2/131-138. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Akel, M. (2011). *Gazvetü Vadi's-Sîsebân, Hayfâ: Menşûratü e-Kütüb*.
- Aydın, S. (2009). *Halk Bilimi Sözlü Anlatımlar*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (1992). Bekrî, Ebü'l-Hasan el-Kasasî, 5/366. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bozan, M. (2019). Kürtler. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ek: 2/131-138. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bozan, M. (2016). Yezidilik. *Ortadoğu Analiz*, Mart-Nisan, cilt. 7. Sayı. 67. ss. 74-77.
- Demir, A. (2017). *Qewlê Newala Sîsebanê*, İstanbul: Nûbihar Yayınları.
- Elçin, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hamevî, Y. (?). *Mu'cemü'l-büldân*, Beyrut: Dâru Sâdir.
- İbn Hişâm, (?). *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sekâ vd. I. Baskı. *Türâsü İslâm*.
- Nuveyrî, Ş. (2004). *Nihâyetü'l-ereb fi Fünûni'l-edeb*, I. Baskı, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye.
- Omar, H. (2012). *Beytî Sîseban, Hewlêr: Çapxaneyî Rewşenbîrî*.
- Qanatê Kurdo, (1983). *Tarîxa Edebyeta Kurdî*, Stokholm: Institut Kurde de Paris.
- Serkâme, A. (2018). *el-Megâzî fi'ş-şî'ri'ş-şa'bî İnde Şuarai'l-cenûbiyyi'l-Cezâirî, el-Fünûnü'ş-şa'biyye*, 24, 26-36.
- Suyûtî, C. (?). *el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'an*, I. Baskı, Kahire: Matbaatü Hicâzî.
- eş-Şibli, İ. ve Abdülhadioğlu, A. (2019). *el-Edebu'ş-Şa'bî Mefhûmuhu ve Kadâyâhû*, Abdülhadioğlu, A. (ed.), "el-Edebu'ş-Şefehî'l-'Arabî fi Mârdîn" içinde, (s. 1-16), İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Yûsuf, A. (1988). *Şâirên Klasîk ên Kurd*, Uppsala: Weşanên Jîna Nû.
- Zehebî, Ş. (1996). *Siyerü A'lâmi'n-nübelâ*, thk. Şuayb Arnavut vd. XI. Baskı, Beyrut: Müessesetü'r-risâle.

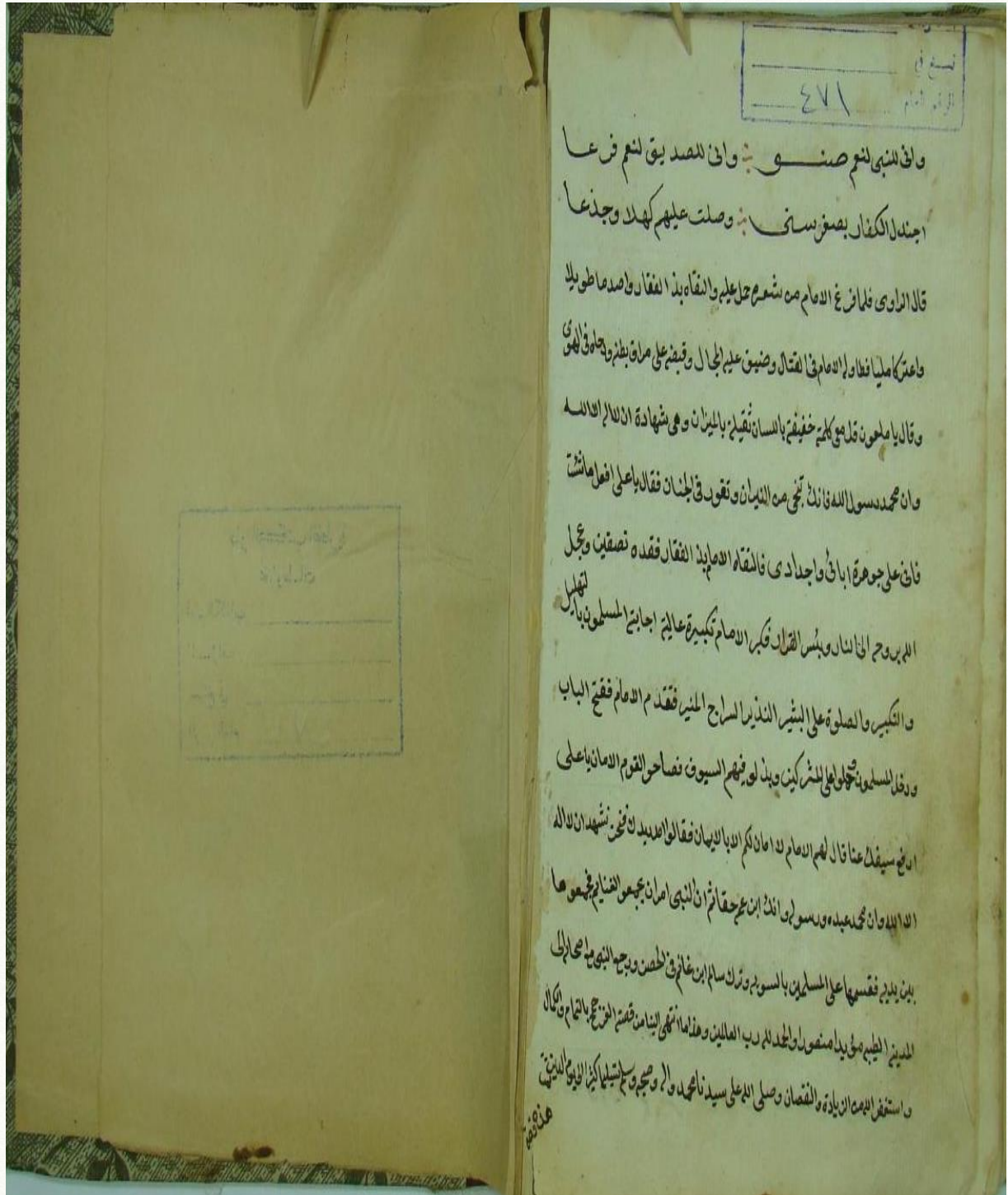
EKLER

هذه قصة وادي سيسان بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم أما بعد فإذ كان في يوم
 من أيام سبعمائة عظيم لشان جبار بنفسه وما كان مثله في الكبر والجبر ونوى أن
 يركب بعساكره ويقصد محاربته النبي صلى الله عليه وسلم لانه سيع من ما شاع لرسوله الله من الذكر
 الحميد والاعبار وما حصل له عند الناس من القدر الرفيع والشان العظيم فخرج على
 المسير إلى قتال النبي صلى الله عليه وسلم في غزوة وقومه وعسكره ان تهاهوا للقتال وما
 ربه الا بطال فلم يبق احد منهم الا واستودع لبس لانه عنده فكانت عدتهم
 اربعماية الف واربعمائة من الزفراس وهم متقلدين بالسيف والهندية والدارق
 العيون والحرب الطويلة والارواح الاودية في كسب الملك العظيمة ابن حسان وز
 عفت البراقان ودمق النوبة السلطانية بالطول والرمح ونشر الرايات وبانت
 الجوليات وسار الملك والعساكر والعيال والاولاد إلى قتال النبي المختار
 محمد صلى الله عليه وسلم في غزوة بدر من اهلته واصحابه من المهاجرين والانصار
 واخرهم بنو العظيمة وان توجه لقتال العساكر والعيال والاولاد وهانئا
 قد عرضت على قائلهم وقتلهم فهاهبوا ايضا انتم بالعيال والاولاد وعزموا
 على الجهاد في سبيل الله ولم عند الله اجر عظيم قال الراوي فتوجهوا
 إلى قتالهم

الامنان لهم وهين حالهم وبسبب ذلك هم حرم لهم وركبوا خيلهم وانوا لعند محمد المصطفى
 و قالوا بجمعهم فداينال يا رسول الله بالهد والعيال والاولاد وتقديدا بانفسنا
 وعبدا لنا واولادنا يا رسول الله بلغنا الا فاطمة بنت محمد والحسن والحسين وكان على
 ابن ابي طالب غداين في كان ياخذهم بغير اذنه فقام النبي عليه السلام وركب العيال
 هو والقوم ورجع فاطمة والحسن والحسين وبقيلها وقال لها يا وادي اذا تاجبوا
 ابوكا فاق يا ه صفى السلام واوصيكما في انكما فان قتلتم وما بقوم في اليوم
 الاول والثاني والثالث من لوعلى ارض سبعمائة العروضة فبذل النبي صلى
 محمد صلاته اليهم ثم اقبل في الصحابة وقال لهم قلوا انكم قطعنا في مسيرنا فلو انتم
 فتالوا الله اسم ورسولنا فقال سبعمائة يوم في بيتنا وبين القوم مسيرنا فلو انتم
 فتالوا منكم بعضه ويا بني خيبر القوم اذا كانوا اسبقوا الى وادي سيسان
 ام لا فان سبقتهم نصرنا عليهم بان الله تعالى وانصحن لمن روى عن النبي صلى الله عليه وسلم
 من بين القوم عمر ابن امية الضمري وقال انما بان سوا الله اسير واتيكم بالسر
 انشاء الله قبل ان تغيب الشمس فقال النبي صلى الله عليه وسلم كان الله تعالى ربه الله
 لك البعيد وسهلا عليك كل امر صعب شديد شد وسطه ورواها في منطلق
 وخطب على امته واستقبل البر الاقصر وادى ابن سنان ايقظها في انقطاع

تسعة في
الرقم التسعة
٤٧١

واقى النبي النعم صنو : واقى للصد يقو لشم من عا
اجندل الكفار بصغر ساني : وصلت عليهم كهلا وجدعا
قال الراوي فلما فرغ الامام من شتمهم حمل عليه والنفاه بذ الفغار واصد ما طوي يلا
واعتر كما صليا نفاوا الامام في القتال وضييق عليه الجال وبقية على صراقة بظفر وجماع في الهوى
وقال يا ملعون قد بعى كليم خفيقة باللسان بقيلهم بالميران وهي شهادة ان لا اله الا الله
وان محمد رسول الله فانك تبيح منه النيران وتقول في الجنان فقال باعلى افعالها نشأت
فاني على جوهره اباي واجدادي فالقاه الامايد الفقار فقده تصفين وعجل
البر ورح الخائنان وبس القرائ فكبر الامام تكبيرة عالية اجانب المسلمون بابل
والتكبير والصلوة على النبي المذير السراج المنير فقدم الامام ففتح الباب
ودخل المسلمون يمشون على المشركين وبدا لو ففتح السيوف فصاح القوم الامان يا على
ارفع سيفك عنا قال لهم الامام لا امان لكم الا بالابا ليران فقالوا لعدبدك نحن نشهد ان لا اله
الا الله وان محمدا عبده ورسوله وانك ابن مريم حقا ثم ان النبي امر ان يجتمع الضام فجمعوها
بين يديه فحسبها على المسلمين بالسوء وترك سالم ابن عاتق في الحصن ورجع النبي ما صح اليك
المدية الطيب مؤيدا منصورا والمجد لله رب العالمين وهذا ما انتهى اليه من قصة الغزوة بالتمام والكمال
واستغفر الله الزيادة والقصان وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم تسليما كبيرا اليه الذي
هو قضاة